

- Att utredningen drar slutsatser om företagens vinstmarginaler utan att själva har gjort någon undersökning av dessa eller kan hänvisa till någon källa som gjort detta.
- Att utredningen utan att gå till botten med hur det ser ut i verkligheten eller grundligt undersökt hur modellen uppstod från början ensidigt utgår från att en kostnadsfördelning om 87/13 är korrekt vilket Vårdföretagarna nedan visar är fel.
- Att det finns stora brister och rena felaktigheter i hur utredningen kartlagt och räknat fram lönekostnader i privata respektive kommunalt drivna verksamheter.
- Att utredningen totalt utelämnar att definiera vad kvalitet i personlig assistans är och sedan sätta detta i förhållande till sin analys av kostnadsökningar och schablonbeloppets nivå.
- Att förslag på hur möjlighet till goda arbetsvillkor för personliga assistenter för att säkerställa rekrytering och kvalitet saknas.
- Att utredningen inte beaktar frågan om olika kostnader och kvalitet hos privata utförare som följer av kollektivavtal i relation till de som inte har kollektivavtal.
- Att utredningen missar att beröra eller komma med förslag på hur frågan om Försäkringskassans bedömning av personers rätt till personlig assistans kan förbättras.

Specifika synpunkter gällande kapitel åtta, överväganden och förslag

8.1 Inledning

Utredningen inleder kapitel åtta med att definiera sitt uppdrag. Där framgår att utredningen ska föreslå ett ersättningssystem som stärker förutsättningarna för en långsiktigt hållbar kvalitetsutveckling och finansiering av personlig assistans enligt socialförsäkringsbalken. Det konstateras vidare att ersättningen ska utformas så att den bättre motsvarar de faktiska kostnaderna för utförd assistans.

Vårdföretagarna kommer nedan att påvisa ett antal mycket stora brister i utredningens slutsatser av vilka flertalet beror på det faktum att utredningen inte har kontrollerat hur verkligheten ser ut eller har gått till botten med sina källor. Det är Vårdföretagarnas uppfattning att dessa undermåliga underlag tyvärr har använts i syfte att bevisa förutbestämda antaganden i stället för att objektivt studera och analysera verkligheten.

Förslagen innehåller inget som borgar för en långsiktigt hållbar kvalitetsutveckling. Genomförs utredningens förslag kommer den raka motsatsen att bli verklighet. Kvaliteten på insatsen personlig assistans kommer sänkas markant och snabbt. Utförare som bedriver en kvalitativt god verksamhet kommer att tvingas att sänka sin ambitionsnivå från goda levnadsvillkor till skäliga eller tvingas att stänga ner sin verksamhet.

8.2 Är nuvarande ersättningsmodell kostnadsdrivande?

I likhet med utredningen delar Vårdföretagarna uppfattningen att det är svårt att dra några slutsatser om huruvida ersättningssystemet är kostnadsdrivande eller inte. Alltför många okända faktorer påverkar ersättningssystemet och allt för lite analys har gjorts av dessa faktorer.

Utredningen har i stort sett använt sig av andra utredningar och rapporter för att dra sina slutsatser. Viss egen faktainsamling har gjorts, men enligt Vårdföretagarna, har detta inte gjorts i tillräcklig utsträckning. Oavsett om detta beror på tidsbrist eller ett felaktigt formulerat uppdrag eller andra faktorer, leder resultatet till att utredningens slutsatser måste ifrågasättas.

Vårdföretagarna delar utredningens slutsatser som visar att ersättningens ökning inte är hänförlig till antalet personer som är berättigade till assistans. I stället har de personer som är beviljade insatsen fått fler timmar än vad som uppskattades från början. Detta förklaras med en kraftig underskattning av anhörigas roll före reformen, men också med en ökad efterfrågan av tjänster hos den ersättningsberättigade personen.

Utredningen fortsätter med att framföra att reformens mekanismer i sig kan vara kostnadsdrivande. Incitamentet att tjäna pengar skulle i sig föranleda företagen att driva upp antalet timmar hos varje enskild ersättningsberättigad. Vårdföretagarna anser att denna slutsats är för kategorisk och att andra faktorer tyder på andra aspekter. Vårdföretagarna vill lyfta fram tre faktorer som talar mot utredningens slutsatser.

1. Den största ökningen av timmar finns hos kommuner och kooperativ.

”Fuskutredningen” (SOU 2012:6) redovisar i diagram 8.21 det genomsnittliga antalet assistanstimmar per person och dygn efter typ av anordnare. Av diagramet framgår att den största ökningen av antalet assistanstimmar per person går att återfinna bland kommuner och brukarkooperativ. Utredningens argumentation att företag med hjälp av sina ombud driver upp antalet timmar styrks därmed inte i statistiken.

2. Nivån av antalet timmar har ökat i takt med ökad medvetenhet

Utredningen konstaterar själva på sidan 91, med hänvisning till SOU 1995:126, att det har skett en kraftig underskattning av insatsens omfattning. Före reformen var de individer som berörs av utredningen förpassade till institutioner eller till att bo hos anhöriga. Nivån på omsorgen var därför mycket lägre än vad som är möjligt utifrån dagens definition av goda levnadsvillkor. Det är därför fullt naturligt att antalet timmar ökar efter hand som insatsen personlig assistans har blivit mer känd. Därtill är det så att individer som levt med en lägre standard kommer behöva tid på sig att gradvis komma upp till den standard som lagstiftningen tillåter. Därför är det enligt Vårdföretagarnas uppfattning naturligt att det tar betydande tid innan insatsens omfattning normaliseras.

3. Det finns inget tak för antalet timmar

Slutligen finns, som utredningen konstaterar, inget tak för insatsen. Försäkringskassan ska utifrån sin bedömning bestämma vad varje enskild person har för hjälpbehov. Här måste utgångspunkten vara att Försäkringskassan fattar korrekta beslut och att dessa inte är överdrivet stora i förhållande till behovet och gällande regelverk. Detta givet innebär det att ökningen av antalet timmar, vilken har avtagit de senaste åren, är en politisk fråga. Politiken måste ta ställning till huruvida denna grupp av människor ska få rätt att leva som andra eller inte. Är svaret nej innebär det att lagstiftningen måste begränsa de insatser för vilka assistans kan beviljas. De ekonomiska konsekvenserna av insatsen kan inte begränsas genom att reducera ersättningen som utredningens förslag kommer resultera i. Detta leder bara till att den kvalitativa nivån blir lägre för alla.

Vårdföretagarna saknar här även en analys av vad kostnaderna för den berörda gruppen människor var innan reformen infördes i jämförelse med nuläget. Utan en sådan analys går det inte att dra slutsatser huruvida en fördyring, sett ur ett samhällsperspektiv, har uppstått och i så fall hur stor den är. Det enda som kan konstateras är att personlig assistans har blivit dyrare än vad man trodde från början. Om man vill svara på frågan om ersättningsmodellen är kostnadsdrivande krävs också att en referenspunkt skapas. Vilka och hur stora är kostnaderna för att bedriva assistans på ett sådant sätt som lagstiftningen kräver? Saknas denna referenspunkt kommer en analys enbart att skapa ett värde eller en tendens men den kommer inte ge svar på om värdet är rimligt och därmed försvarbart. En ökning kan då vara en normalisering likaväl som den kan vara en fördyring, se ovan p. 2.

Utredningen har inte beaktat denna referenspunkt och kan därför inte på ett objektivt sätt svara på frågan om ersättningssystemet är fördyrande. Utredningens arbete behöver därför i denna del göras om och fördjupas.

8.2.1 Betydelsen av ersättningens nivå och förhållande till faktiska kostnader

Inledning

Vårdföretagarna ställer sig undrande till utredningens resonemang i detta kapitel. Bland annat nämner utredningen en rapport från Grant Thornton som visar att lönsamhetsmarginalen i assistansbranschen är lägre än övriga branscher inom vård- och omsorg. I denna rapport förutspås dessutom en fortsatt sjunkande lönsamhetstrend bland annat på grund av schablonbeloppets låga höjning 2015-2017 men även andra förändrade förutsättningar. Detta resultat, att branschen har sämre förutsättningar och ökade kostnader, använder utredningen senare i betänkandet på flera ställen till att argumentera för att det tidigare funnits ett ”överutrymme”.

Utredningen anför således att ”eftersom schablonbeloppet har ökat mer än vad som kan anses motiverat har det skapat utrymme för ökade kostnader och ökade marginaler”. Eftersom den meningen summerar utredningens infallsvinkel och slutsatser vill Vårdföretagarna särskilt bemöta detta. Vi är medvetna om att det från politiskt håll anses som att kostnaderna har ökat mer än motiverat. Men motiverat i förhållande till vad? Faktiska kostnader?

Felaktig beräkning av arbetskostnaden

Utredningen slår fast att på grund av felaktigheter i uppräkningsmodellen har timbeloppets räknats upp för mycket i förhållande till den faktiska ökningen av arbetskostnaden. I diagram 7.2 på sidan 112 och i tillhörande argumentation framförs att arbetskostnaden minskade mellan 2009 och 2010. Här vill Vårdföretagarna särskilt påpeka att utredningen hävdar att den minskade. Inte att den avtog utan att det förelåg ett negativt värde.

Vårdföretagarnas medlemmar känner inte igen sig i att arbetskostnaderna har minskat under 2010. Vi har studerat detta påstående och kan inte hitta belägg för detta. För de aktuella åren har lönekostnaden ökat enligt avtal något som de lönedata som utredningen själv redovisar i betänkandet visar. Likaså har endast en marginell förändring skett av sociala avgifter (en utökning av gruppen med lägre nivå av sociala avgifter från 24 år till 25 år). Ob-, jour- och beredskapskostnader har ökat enligt avtal och likaså har övriga avtalskostnader ökat för perioden. Ingenstans finns stöd för att branschens arbetskostnad har minskat de angivna åren. Likaså har arbetskostnadsindex för vård- och omsorgsbranschen som helhet ökat med 2 procent under 2010. (se bilaga 1, ”Löner och kostnader inom personlig assistans” från Kreichbergs utredning och opinion.)

Vårdföretagarna har försökt spåra källan till underlaget för denna anmärkningsvärda slutsats men inte hittat något stöd för att en minskning av arbetskostnaderna har förekommit för den aktuella perioden. Vårdföretagarna har tvärt om funnit att arbetskostnaden i branschen har ökat i normal takt. Faktum är att AKI har ökat lite snabbare än schablonbeloppet 2009. Vårdföretagarna måste därför ifrågasätta om det inte har gjorts en felräkning eller att ett felaktigt underlag har använts.

Betydelsen av denna slutsats är dock avgörande för utredningens slutsatser i allt som rör ersättningsmodellen och verklighetens faktiska kostnader. Tyvärr kan dessa siffror även ha legat till grund för regeringens inriktning i budgetpropositionen att inte höja assistansersättningen de kommande åren, det vill säga att kompensera för den påstådda skillnaden mellan arbetskostnadens sänkning och timbeloppets höjning.

Överutrymme

Utredningen tar avstamp i slutsatsen om att schablonbeloppet har höjts för mycket i förhållande till den faktiska arbetskostnaden och konstaterar att detta har gett ett överutrymme jämfört med de kostnader det var avsett att täcka. Man framför (sidan 154) att en möjlig konsekvens av att schablonbeloppet har ökat snabbare än vad som kan anses motiverat är att den har skapat utrymme för ökade kostnader inklusive löner och marginaler. Bortsett från att tillförlitligheten i källan är mycket bristfällig, skulle ett sådant överutrymme synas i företagens ekonomiska redovisningar, vilket det inte gör.

Marginaler

I betänkandet, på sidan 182, framgår att utredningen inte har gjort någon egen analys av vinstnivåer. Däremot hänvisar utredningen till Fuskutredningen (SOU 2012:6 s.304ff) och påpekar att deras slutsats är att ”vinstnivåerna var mycket höga och att lönenivåerna ofta var mycket lägre än vad som rekommenderas”. Av Fuskutredningen framkommer dock att

denna referens syftar till att visa på tendenser och tecken för olika typer av fusk och kriminalitet men också att Fuskutredningen inte heller gjort någon analys av vinstnivåerna i branschen.

Utredningen hänvisar vidare till Inspektionen för socialförsäkrings (ISF) rapport från 2012 om assistansmarknaden i vilken det dras långtgående slutsatser baserat på undermåliga analyser utifrån ett extremt begränsat kvantitativt underlag och eget tyckande. Se Vårdföretagarnas skrivelse till Regeringen om denna rapport (2012-06-27).

Vårdföretagarna har däremot undersökt vinstmarginalerna bland 115 företag i branschen (se mer om detta under rubriken 8.4.2). Av det framkommer att vinsten i branschen varierar något över åren men ligger mellan fyra till sex procent. Detta kan knappast bedömas som för höga vinstnivåer.

Löner

Utredningen antyder att ersättningsmodellen har skapat ett utrymme att höja lönerna för att på så sätt fylla det överutrymme som skulle ha uppstått. Lönestatistiken från SCB och Vårdföretagarnas egen analys visar dock att löneutvecklingen i branschen inte avviker från övriga arbetsmarknaden (se utredningens redovisning av löneutvecklingen Tabell 7.10 och 7.11 samt bilaga 1, ”Löner och administrativa kostnader inom personlig assistans” från Kreichbergs utredning och opinion).

Förhöjt schablonbelopp

Utredningen avslutar med ett indicium för ett skapat överutrymme. Antalet personer som söker förhöjt schablonbelopp har minskat det senaste halvåret. Detta ska tyda på att ersättningen därmed var för hög och att företag därmed skulle ha varit överkompenserade.

Vårdföretagarna vill ge en alternativ förklaring till detta fenomen. Försäkringskassan har de senaste åren stramat åt hanteringen av regelverket för assistans. Det beror till viss del på en ändring av praxis men också på Försäkringskassans önskemål om likriktning i bedömningarna av assistans. Som en följd av detta har ett mycket byråkratiskt och tungrovt system för ansökning av förhöjt schablonbelopp blivit ännu mer byråkratiskt och svårhanterligt. Anledningen till att ansökningarna har blivit färre handlar troligen om att det inte är värt att söka. Med det menar vi att det kostar mer att hantera och innehåller så stora begränsningar i utförande och förutsägbarhet att färre väljer att ansöka. Återigen vill Vårdföretagarna påpeka att om detta varit en marginalfråga hade det återspeglats i aktiebolagens ekonomiska redovisningar, vilket det inte gör.

8.2.2 Betydelsen av uppföljning och kontroll

Vårdföretagarna ställer sig undrande kring utredningens resonemang i detta avsnitt. Vi håller med utredningen om att kontroll är utomordentligt viktigt och att denna är en förutsättning för att systemet ska fungera och för dess legitimitet. Särskilt IVO:s roll och hur myndigheten klarar av sitt uppdrag har stor betydelse. Men utredningen kommer här inte med några konstruktiva förslag utan hela avsnittet präglas av allmänt tyckande utan några källhänvisningar eller annat faktaunderlag. Vi hade önskat att

utredningen hade gått lite längre här och presenterat egna förslag till lösningar utifrån relevant fakta om hur verkligheten ser ut.

8.4.1 Differentierad timschablon

I betänkandet föreslås att nuvarande ersättningsmodell i huvudsak bör kvarstå men att ersättningen ska differentieras enligt;

- dels ett grundschablonbelopp per timme för löne- och lönebikostnader och övriga kostnader,
- dels som ett tilläggsbelopp för löne- och lönebikostnader utöver dem som ingår i grundschablonbeloppet vid stora behov av assistans under nätter och helger.

Vårdföretagarna vill börja med att poängtera att vi anser att kostnaderna för assistans bör utredas vidare. De kalkyler och siffror som utredningen presenterar här tar dock sin utgångspunkt i ett skapat överutrymme. Likaså är förslagets gränsdragningar för vilka som ska beviljas tilläggschablonen alldeles för dåligt specificerade. Vårdföretagarna ifrågasätter vidare starkt om detta förslag är kostnadsneutralt. I likhet med Försäkringskassan bedömer vi att förslaget vid ett införande kommer innebära en kostnadsfördyring.

Det system som nu föreslås kommer vidare att drabba den enskildes självbestämmande allvarligt. En konsekvens kan till exempel bli att Försäkringskassan i beslut fastställer när ett hjälpbehov föreligger och kopplar en ersättningsnivå till detta. Självbestämmandet att kunna planera och lägga upp sitt liv kommer med ett sådant system att inskränkas kraftigt. Därtill ställer det mycket högre krav på Försäkringskassans utredningar och att dessa blir rimliga och rättvisande. Detta kan vara extra svårt i de fall när den enskilde själv inte är på det klara med hur dennes livssituation ser ut eller när samma individ, till följd av kognitiva nersättningar, har en skev bild av sitt hjälpbehov. Införandet av en sådan modell kan därför bli rättsosäkert eller väldigt fördyrande för Försäkringskassan om den ska utöka sin utredning för att tillgodose även rättsäkerhetsaspekten.

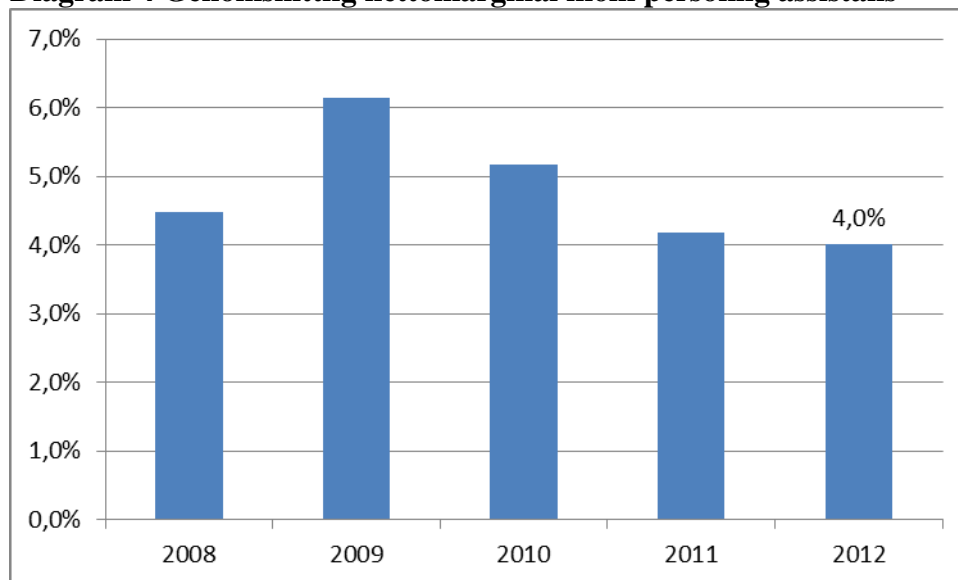
I betänkandet föreslås också att man ska utgå från den beviljade ob-tiden. Försäkringskassan beviljar dock inte ob-tid utan enbart ett visst antal timmar under en sexmånadersperiod. Utredningens förslag utgår från att både tidpunkt och hjälpbehov måste preciseras vilket inte sker i dagsläget. Beviljandet av assistans och ersättningens utformning hänger ihop. Det går således inte bara att differentiera schablonen utan att se över hur Försäkringskassan fattar beslut om assistansersättning. Detta har inte analyserats tillräckligt av utredningen.

8.4.2 Ekonomisk marginal och vinst för anordnarna

Vårdföretagarna instämmer i utredningens resonemang att en anordnare, som inom ersättningens ram kan leverera en god kvalitet i assistansen, vilket leder till att brukaren är nöjd och att kraven på anställningsvillkor, miljö, säkerhet m.m. är uppfyllda, självklart ska kunna göra viss vinst. ”Det handlar om att premiera skicklighet i att utföra tjänsten på ett effektivt sätt” skriver utredaren.

Vi håller också med utredningen om att definitionen av vad som är oskäligen vinst är svår. I rapporten ”Branschfakta personlig assistans 2013” (bilaga 2) har Vårdföretagarna kartlagt tillväxt, lönsamhet och kostnadsfördelning i branschen.) I rapporten framkommer bland annat att nettomarginalen¹ i genomsnitt har legat mellan fyra och sex procent under de senaste fem åren. Det är inte någon särskilt hög nivå i jämförelse med andra branscher.

Diagram 4 Genomsnittlig nettomarginal inom personlig assistans

Källa UC

Medianen för nettomarginalen ligger på 4,7 procent, vilket alltså endast är marginellt över genomsnittet. Statistiken ovan baseras i första hand på bokslutsdata som hämtats från UC och täcker cirka 115 företag inom personlig assistans.

Vårdföretagarna vill med ovanstående beskrivning ge en mer korrekt bild av vinsterna i branschen jämfört med den bild som ofta cirkulerar i media och debatten. Självklart måste oseriösa anordnare och oskäligen vinster motverkas men slutsatsen i betänkandet gällande överkompensation med 22 kronor, d.v.s. åtta procent, skulle innebära att våra medlemföretag skulle upphöra att existera.

8.4.3 Ersättning vid ordinarie assistents sjukdom

Vårdföretagarna anser att utredningens förslag om att kostnaden för sjuklöne ska föras in som en kostnadspost i timschablonen är bra. Detta förutsätter dock att kostnaden ersätts fullt ut och att detta i uppräkningsmodellen finns med som en separat kostnadspost som årligen ses över. Uppräkningen måste motsvara de faktiska sjuklönekostnader som finns.

8.4.4 Timschablonens nivå och årliga uppräkning

Vårdföretagarna delar utredningens uppfattning om att den nuvarande uppräkningsmodellen är för trubbig för att ge regeringen ett korrekt

¹ Nettomarginalen är resultatet efter finansiella poster men innan bolagsskatt dividerat med omsättningen.

underlag för att fatta beslut. Vårdföretagarna delar dock inte utredningens slutsatser om timschablonens utveckling i förhållande till de faktiska kostnaderna. Den kritiken har framförts under kapitel 8.2.1 och kommer inte utvecklas ytterligare här.

Utredningen föreslår ett upprätthållande av de rekommendationer som återfinns i Försäkringskassans allmänna råd. Enligt RAR 2002:6 bör, som utgångspunkt för hur schablonbeloppet lämpligen kan fördelas på olika kostnadslag, löne- och lönebikostnader svara för 87 procent och övriga kostnader för 13 procent av schablonbeloppet.

Vårdföretagarna är tveksamma till att denna procentuella fördelning av kostnaderna stämmer med verklighetens kostnadsfördelning. Vi tror inte heller att de kostnadslag som utredningen förordar överensstämmer med den fördelning som ligger till grund för de allmänna råden.

Myten om 87/13

Vårdföretagarna har givit Kreichbergs utredning och opinion i uppdrag att spåra var rekommendationen om 87/13 har sitt ursprung. (Se bilaga 1 ”Löner och administrativa kostnader inom personlig assistans”). Av det underlag som går att få från Försäkringskassan pekar de flesta uppgifter på rapporten ”Uppdrag att se över regleringen av timbeloppet för den statliga Assistansersättningen” från 2004 (Riksförsäkringsverket, RFV). I uppdraget redovisar RFV sin rekommendation för hur en fördelning av kostnaderna kan göras. Denna rekommendation, som bygger på bedömningen av de personer som ansöker om förhöjt schablonbelopp, visar att anordnare har en kostnadsfördelning som ligger på 87 procent lönekostnader och 13 procent övriga kostnader.

RFV:s undersökning baserades dock på två typkommuner, två företag och två kooperativ. Det statistiska underlaget för att dra denna slutsats är med andra ord mycket tunt. En tänkvärd aspekt på RFV:s undersökning är att den visar att lönekostnaden är 87 procent, (se rapporten sidan 74). Ingenstans framgår det att den siffran enbart avser assistentlöner och deras lönebikostnader. Den uppdelningen verkar ha uppkommit senare. Det framgår inte heller att tjänstemannalöner ska falla under administrationskostnader eller att assistenternas lönekostnader under utbildning ska falla under utbildningskostnader. RFV frågade bara efter lönekostnader, administrationskostnader, utbildningskostnader och assistansomkostnader. Beaktar man den frågeställningen är det troligt att de svarande då redovisade sin totala lönekostnad under lönekostnader och så vidare. 87/13 skulle med andra ord representera 87 procent lönekostnader och då alla lönekostnader inklusive tjänstemännens.

Utredningens förslag på kostnadsfördelningen, där 87 procent ska avse enbart assistentlönerna och deras lönebikostnader, verkar med andra ord inte överensstämma med de allmänna råd som utredningen tar stöd i. Därtill baseras den rekommendationen på ett allt för litet underlag för att kunna ge en rättvisande bild av verkligheten. Utöver det har kostnadsfördelningen mellan posterna förändrats sedan de allmänna råden infördes. Anordnare har ålagts väsentligt fler administrativa uppgifter från olika myndigheter vilket gjort att kostnaden för övriga kostnader har ökat.

Vårdföretagarna har i egna undersökningar bland sina medlemmar kostaterat att kostnadsfördelningen mellan assistentlöner och deras lönebikostnader och övriga kostnader ligger i linje med 80/20 (se bilaga 2 ”Branschfakta personlig assistans 2013”). Vårdföretagarna är också väl medvetna om att samma siffror för kooperativ kan se annorlunda ut eftersom kooperativ lägger ett mycket stort ansvar för administrationen på den assistansberättigade. Därmed förändras kostnadsfördelningen i förhållande till Vårdföretagarnas medlemmar, men även till kommunerna, där anordnaren tar det administrativa ansvaret.

Felaktigheter gällande kommunernas kostnader och löner

Ett annat argument som utredningen framför är att uppräkningsmodellen baseras på kommunernas kostnader. Eftersom dessa är högre än privata anordnares har privata anordnare blivit överkompenserade. Med hänsyn till de vinstmarginaler vi redogjort för kan det knappast anses att privata anordnare är överkompenserade. Vi anser att slutsatsen snarare bör vara att det krävs vidare utredning för att komma tillrätta med varför kommunerna inte kan hantera assistansersättningen mer effektivt utan måste tillskjuta mer skattemedel för att finansiera sin assistansverksamhet.

Utredningens belägg i denna del är den egna genomförda kartläggningen som genomfördes via en enkät. Vårdföretagarna var en del av utredningens referensgrupp. Vad som framkom där var att det underlag, som blev resultatet av kartläggningen var så bristfälligt och innehöll så många frågetecken att det inte var tillförlitligt. Utredningens referensgrupp tillsammans med utredaren var överens om att kartläggningen, både vad gäller sin omfattning och sitt resultat, inte gick att använda. Likväl återfinns den, i de delar som stödjer utredarens slutsatser, i betänkandet som en sanning. Vårdföretagarna ställer sig mycket kritisk till hur utredningen hanterat denna kartläggning.

Beaktar man däremot SCB:s lönestatistik för kommunalt och privat anställda vårdbiträden, personliga assistenter med mera, kan det konstateras att lönenivåerna inte skiljer sig markant även om statistiken visar att privat anställda har något högre lön (se bilaga 1 ”Löner och administrativa kostnader inom personlig assistans”). Dessutom visar Vårdföretagarnas egen lönestatistik för enbart personliga assistenter att dessa ligger något under den officiella statistiken för vårdbiträden m.fl. vilket är riktmärket för lönenivåer för personliga assistenter.

Utredningens slutsatser att modellen är felaktig på grund av att kommunernas lönekostnader är högre än privata anordnares är därför felaktig. Dessutom är lönenivåerna för personliga assistenter lägre än de ursprungligen var tänkta att vara.

Beträffande övriga kostnader bedömer Vårdföretagarna att underlag för att uppskatta kommunernas kostnader saknas. Vårdföretagarna har vid upprepade tillfällen försökt få insyn i kommunernas kostnader vad gäller personlig assistans. Om man däremot beaktar att en stor del av Sveriges kommuner sänkt sina ersättningar för personlig assistans enligt LSS 9§2 kan man snarare dra slutsatsen att kommunernas kostnader är lägre än för privata anordnare. Vårdföretagarna är dock medvetna om att dessa

sänkningar i större uträkning görs utifrån politiska motiv snarare än att kommunernas kostnader är så låga som de hävdar i sina beslutsunderlag.

Övriga felaktigheter

Vårdföretagarna vill här också kommentera det faktum att ökningen av antalet brukare med assistansbeslut har stannat av medan antalet timmar per brukare fortsätter att öka. Timschablonen utgör enbart en mindre del av den totala kostnadsökningen. Om utredningen skulle vilja begränsa kostnaderna för assistansen och säkerställa en långsiktig kvalitet borde utredningen snarare ha tagit upp bedömning av personkrets på ett lika och jämlikt sätt över hela landet, kvalitetsuppföljning, definition och uppföljning av att alla brukare har en god levnadsstandard.

Utredningen framför att en orsak till skillnader i kostnaderna kan vara att kommunerna inte kan säga nej till en brukare vilket andra anordnare kan göra. Vi vill här påtala det faktum att det av diagrammet i betänkandet, på sidan 65 framgår att privata företag har flest brukare med fler än 168 timmar per vecka. Vårdföretagarna ställer sig därför frågande till om detta argument håller i verkligheten.

Vi vill i detta avsnitt också särskilt uppmärksamma diagrammet 8.4, som visar att timschablonen tvärtemot utredningens påstående på andra ställen i betänkandet inte ökat mer än löneindex och att timschablonen i stort sett följt både löneindex och konsumtionsindex sedan timschablonens införande 1997.

På sidan 193 skriver utredaren vidare, trots att diagram 8.4 visat motsatsen, att de beräknade arbetskostnaderna i schablonen har blivit för höga och att kostnadsposten för övriga kostnader i schablonen har ökat kraftigt till följd av hur beräkningen och fastställandet av schablonen går till. Vårdföretagarna visar på annan plats i detta remissvar att så inte är fallet.

Avslutningsvis anser Vårdföretagarna att utredningens förslag om att varken SKL eller andra organisationer ska behöva höras av Försäkringskassan inför uppräknings av schablonbeloppet framstår som orimligt. Det framkommer heller ingen motivering till detta i betänkandet. Det faller på sin egen orimlighet att Försäkringskassan ska kunna göra relevanta beräkningar inför en uppräkning utan att ha inhämtat information från de som anordnar assistansen, oavsett om dessa är privata eller offentliga. En brist i dagens system är, som Vårdföretagarna påtalat till regeringen vid ett flertal tillfällen, att trots att andelen privata anordnare är 61 procent så behöver inte Försäkringskassan inhämta information från bransch- och arbetsgivarorganisationer som företräder dessa.

8.4.5 Beräkningar av nivån på grund- och tilläggsschablon

Vårdföretagarna är kritiska till utredningens förslag eftersom detta bygger på en felaktig grundförutsättning att en överkompensering har skett för 2009 och 2010 och att det därmed skulle finnas utrymme att gradvis genomföra de förändringar som utredningen föreslår. Eftersom grundförutsättningen är felaktig skulle förslaget få ödesdigra effekter.

Vårdföretagarna har under 8.2.1 påpekat att utredningens slutsatser, om att arbetskostnaden mellan 2009 och 2010 har sjunkit samtidigt som ersättningen höjts, inte går att verifiera i verkligheten. Vårdföretagarna kan inte hitta några belägg som visar på att det beskrivna fenomenet faktiskt har inträffat. Däremot visar alla undersökbara faktorer att en sänkning av arbetskostnaden inte har inträffat utan i praktiken har ökat enligt index.

Utredningens förslag att behålla nuvarande nominella belopp, vilket skulle innebära att ersättningen sänks med omkring 2,5 procent per år i tre år, vilket motsvarar en sänkning på drygt sju procent i ett läge där branschen har en successivt försämrad lönsamhet, framstår som orimligt. I kombination med redan avtalade löneökningar och ökade krav från myndigheter kommer detta att leda till att många privata anordnare slås ut, tvingas sänka lönerna till personliga assistenter, säga upp kollektivavtal och/eller tvingas sänka kvaliteten på sina tjänster till hemtjänstliknande insatser.

8.5 Reglering av avtal mellan brukare och anordnare

I svensk rätt finns ett mycket begränsat antal rättsområden där skriftlighetskravet är infört i lag. Utredningen förslår att utförandet av insatsen personlig assistans ska bli ett sådant. Studerar man syftet med införandet av dessa skriftlighetskrav finner man ett starkt skyddsintresse för den enskilde, sett ur ett bevisperspektiv, eller där mycket höga värden förekommer som huvudskäl. Något motsvarande skyddsintresse föreligger inte för insatsen personlig assistans. Brukarens relativt svaga ställning i förhållande till anordnaren kan tillgodoses av den enskilde själv, eventuell god man, förvaltare eller i slutändan av IVO.

Vårdföretagarna anser att det på en kundvalsmarknad ska finnas en stor möjlighet att själv påverka innehållet i uppdraget och att en köpare av tjänsten vid missnöje ska kunna välja bort en anordnare till förmån för en annan anordnare som bättre motsvarar önskemålen. En sådan avtalsfrihet leder till en kvalitetsutveckling och sörjer för att efterfrågan av tjänsten ligger i linje med vad som skrivits under av parterna. Ett lagkrav borgar för en statisk nivå och kan innebära att avtalet över tiden avviker från verklighetens behov. Sannolikt kommer ett sådant krav även leda till att komplicerade standardavtal kommer införas där varken köpare eller säljare förstår eller följer innehållet. De fördelar som ett lagkrav skulle innebära kan tillgodoses av det faktum att en anordnare ska bilägga sitt uppdragsavtal till ansökan om att få bedriva verksamhet. IVO granskar i dag anordnares avtal och har därmed som en del av sitt tillsynsarbete möjligheter att kontrollera efterlevnaden. Lagstadgade krav på avtalets innehåll anser vi därmed vara onödiga.

8.6 Arbetsledning av den egna assistansen

Vårdföretagarna är positiva till utredningens förslag om att den assistansberättigade inte bör kunna ta emot ersättning från anordnaren för administrativt arbete, såsom arbetsledning. Vårdföretagarna vill dock peka på att assistansberättigade som själva är anställda hos sin anordnare och har administrativa arbetsuppgifter, som inte är kopplade till arbetstagarens egna

assistans, måste kunna fortsätta göra detta, en ny lagstiftning får inte begränsa dessa möjligheter.

8.7.1 Utvecklad behovsbedömning

Vårdföretagarna anser att utredningens resonemang kring behovsbedömning lämnar mycket att önska. Försäkringskassans bedömningsstöd tillämpas i många fall helt godtyckligt och utgör en rättsosäker del av assistansreformen. Bedömningsgrunden utgör en viktig fråga för likabehandling av personer med funktionsnedsättning och är en viktig del av reformens långsiktiga kvalitet. Detta är något som betänkandet helt missat att värdera och ta hänsyn till.

8.7.2 Tillsyn, tillståndsgivning och myndigheternas samverkan

Vårdföretagarna anser att all samverkan mellan de myndigheter som har att hantera assistansen är bra. Vårdföretagarna är dock starkt kritiska till hur IVO hanterar sitt uppdrag idag. En väl fungerande tillsyn och kontroll utifrån en definierad kvalitetsnivå skulle undanröja många av de problem och oklarheter som idag finns kring personlig assistans, ersättningen och så vidare. Det krävs dock att regeringen ställer höga krav på myndigheten och tillskjuter mer resurser för att den ska ges en rimlig chans att kunna utföra sitt uppdrag.

8.8 Ikraftträdande

Vid en framtida förändring av ersättningsmodellen, som vi anser inte bör bli aktuell med nuvarande förslag, måste det finnas realistiska övergångsregler. Förslaget med ett ikraftträdande den 1 januari 2015 anser vi vara mycket orealistiskt.

Kommentar till särskilt yttrande av experten Pelle Kölhed

Den viktigaste kvalitetsvariabeln för personlig assistans är brukarnas upplevelse av tjänsten. Utredningen har inte annat än i smärre delar tagit hänsyn till experten Pelle Kölheds yttrande. Vi menar att stor vikt bör läggas vid hans synpunkter. Särskilt önskar vi lyfta fram att personer med funktionsnedsättningar, tack vare assistansreformen, idag kan leva ett betydligt mer aktivt liv än som var fallet när reformen kom till. Assistenternas arbetsvillkor och möjligheten att rekrytera kompetent personal är viktiga. Med försämrade villkor för assistansen hotas framtida rekrytering, kompetensnivå och inte minst kontinuiteten i verksamheten.

Slutsats

Vårdföretagarna tvingas tyvärr konstatera att det, med tanke på alla de felaktigheter och brister som kännetecknar utredningens arbete och betänkandet, framstår som otänkbart att någon regering kan använda detta som beslutsunderlag. Tyvärr har en liknande okunskap och ovilja att gå till

botten med det komplicerade regelverket kring personlig assistans och hur verkligheten ser ut, även präglad andra utredningar, rapporter och beslut de senaste åren. Detta har skapat en stor oro hos assistansberättigade men även hos seriösa anordnare som verkar inom området.

Vårdföretagarna anser därför att ny parlamentariskt sammansatt utredning, med representanter från anordnar- och brukarsidan, bör tillsättas. Denna utredning måste få tid och resurser att på allvar göra en genomlysning av insatsen personlig assistans. Vårdföretagarna är medvetna om att det finns problem i det nuvarande systemet som bör åtgärdas men det är inte rätt mot varken de assistansberättigade, deras anhöriga eller de seriösa anordnarna att inte gå till botten med detta på ett korrekt och rättvisande sätt.

Det är också viktigt att ansvariga politiker tar ställning till huruvida människor med stora och varaktiga funktionsnedsättningar ska få rätt att leva ett liv som andra eller inte, och vad detta får kosta samhället. Den nuvarande ordningen att leta efter sätt att reducera kostnader utan att gå till botten med hur systemet är uppbyggt eller fungerar riskerar att urholka reformen.

Assistansersättningsutredningens förslag utgör ett betydande hot mot assistansreformen och dess intentioner. Skulle utredningens förslag realiseras kommer det innebära en markant sänkning av den nivå som kännetecknar svensk handikappolitik och det kommer innebära en direkt inskränkning av personer med funktionsnedsättnings möjligheter att leva ett normalt liv. Vårdföretagarnas uppfattning är att det inte ingick i utredningens direktiv.

Fredric Käll,
Ordförande Bransch Personlig assistans, Vårdföretagarna

Katarina Storm Åsell
Näringspolitisk expert, Bransch Personlig assistans, Vårdföretagarna